

שיעורי ההרחקה השנויים במשנתנו – סוגיית הגמרא (יט. - יט: ורש"י ותוס' שם)

- טיבם של שיעורי ההרחקה השנויים במשנתנו, עיין בדברי הרי"ף ביחס לפסיקתו במשנת חרדל ודבורים. עיין בדברי הרא"ש בשו"ת בכלל קח סימן י', ועיין במרדכי בפרקנו בסימן תקכ – תקכא, בתשובת מהר"ם מרוטנבורג שם (שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן ד), האם יש מחלוקת בין הרא"ש למהר"ם מרוטנבורג? ועיין גם בדברי החזון אי"ש על בבא בתרא סימן יד אות יג.

רי"ף על משנת חרדל

והלכך הלכה כרבי יוסי בכולה מתניתין בין במשרה וירק בין בחרדל ודבורים וכדקא פריש רבינא דהוא בתרא אלא מיהו צריך ודאי לארחוקי משרה מירק כי היכי דלא להוי גיריה כי היכי דמרחיק בור שיח ומערה ואמת המים וכו' דלא להוי גיריה דכולי' פירקין מודה ביה ר' יוסי דמודה ר' יוסי בגיריה דאי לא מרחיק כי האי שיעורא גיריה נינהו או גרמא דגיריה הוא:

שו"ת הרא"ש כלל קח סימן י

שאלה ראובן חפר גומא בחצרו שמי גשמי יקלחו לתוכה וכשרבו המים בוקעין ועוברין דרך חומת מרתף שמעון וגם מסריח בחצר שמעון מריח המים, נראה לי שראובן חייב לסלק היזקו. ואף לרבי יוסי דאמר (ב"ב כ"ה:) על הניזק להרחיק עצמו היכא דלא הוי גירי דיליה הכא מודה כיון דנפיש היזקא דשמעון וגם תשמיש שמעון קבוע ואי אפשר לו לסלק את עצמו דאין דירה בלא מרתף וחצר דלא קאמר ר' יוסי אלא בור ואילן אע"פ שהבור קדם לאילן לא יקוץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו משום דסתם בור הוא מים מכונסין ובקל יכול הניזק לסלק את עצמו ולהרחיק את בורו מהאילן כ"ה אמות ובור לא הוי כולי האי תשמיש קבוע וגם לא נפיש היזקא כולי האי ולהכי קאמר ר' יוסי על הניזק להרחיק עצמו אבל בכולהו הרחקות דמתני' מודה בהו ר"י דעל המזיק להרחיק את עצמו והדבר ידוע דההיזק הזה גדול מכל הנך היזקות דמתני' דמודה בהו ר"י וגם לא דמי לאילן שלימים רבים עתיד ההיזק לבוא אחר אשר יגדלו השרשים אבל בנדון זה מיד כשהמים רבים ומתאספים בגומא בוקעין ועוברין לחצר שמעון והוי גירי דיליה...

והמדקדק בפרק לא יחפור דשיערו חכמים בכל דבר ודבר לפי מה שראוי [להזיק והיכא שידוע קצב וסכום עד היכן ראוי] להזיק כתבו השיעורים והיכא שאין ידוע כתבו בכדי שלא יזיק. כדתנן (שם לב"ב/כד:) ומרחיק מנטיעותיו של חברו ומנירו בכדי שלא יזיק כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום והקפידה תורה שלא יעשה אדם בתוך שלו דבר הגורם היזק לחברו. ואמרו חכמים שלכל דבר מועיל חזקה מלבד למזקין גדולים. ולהכי דקדקו הגאונים לומר שר' יוסי מודה בכל הרחקות דמתני' כדי להחמיר בהרחקות. ועוד החמירו יותר בהיזקות דאע"ג דארחיק כשיעור שאמרו חכמים אם הזיק חייב לשלם, כדתנן ה' מעמידו בעלייה עד שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים ובכירה טפח ואם הזיק משלם מה שהזיק. וכן מצאתי תשובה לרבינו מתתיהו גאון ראובן דית ליה בירא בצד מצד שמעון וקם שמעון וחפר בית הכסא והרחיק ג' טפחים ואכתי מפסיד לבירא דראובן מיבעי להרחיק טפי או לא: ואמר הא דתנן לא יחפור וכו' תנא בא"י קאי ותנא בור סמוך לבור ולא בור סמוך לבור דבור מים מכונסין ודיין בג' טפחים דבהכי מחזיקין מימיו משום דמחצבי בהרים ואין נופל כותל שביניהם ואין מזיקות זו את זו אבל בארצות אחרות דרפו ארעיהון ועביד דמתלחלחין ושואבות מים מזו לזו צריך להרחיק בית הכסא מבאר מים חיים של חברו עד נ' אמה ועל המזיק להרחיק את עצמו ואין יכול לומר החזקתי שאין חזקה לנזקין וכן אמר רב עמרם גאון ז"ל, ומוסיף לדקדק מדלא יהבי רבנן שיעור לכל נזיקין ג' טפחים אלא לכל היזק שיעור בפני עצמו כמו שצריך. כדתנן נברכת הכובסין ג' טפחים וכו' ואמרינן בגמרא לא שנו אלא מן המחמצן אבל מן הנדיין ד' אמות דכל אחת שיעוריה לפי נזקיה, וכן כל הנך דמתניתין סולם ומזחילה שובך ונבלות. הילכך ירחיק בית הכסא דיליה עד דאמרי אינשי דלא נגרי שוריני מן טעמא דבית הכסא דלרווחא דמילתא להרחיק נ' אמה כבורסקי, עכ"ל. הרי כל הגאונים שוין בזה דילמוד סתום מן המפורש ובכל הזיקות שלא נתפרשו בתלמוד שיעור הרחקותיהן בכדי שלא יזיק. הילכך אם נראה לעינים שהמים הנאספים לגומת ראובן עוברים למרתפו של שמעון חייב ראובן לסלק היזקו. ושלום אשר בה"ר יחיאל זצ"ל.

שו"ת מהר"ם מרוטנבורג סימן ד

אלה שני בני היצהר המשכילים יזהירו כזוהר. וכעצם השמים לטהר. מה לכם לשתות מי נהר. בארץ עיינות ותהומות יוצאים בבקעה ובהר. אך כי דלמטייא שיכא מכשורא כרב אשי לטבחי מתא מחסיא. וששאלתם אלופיי ומיודעיי ה"ר מנחם וה"ר הלל על ראובן שתיקן צינור של אבנים בקרקעו אצל כותל של שמעון של עצים. נראה דאם ראובן הרחיק צינורו ג' טפחים משמעון אין לו להרחיק טפי. ואע"פ שמימיו מזיקין את שמעון דעל הניזק להרחיק עצמו. והרי יכול לגדור בפניהם כדאמר בפרק הבית והעלייה (בבא מציעא דף קיז) הנהו בי תרי דהוו דיירי חד בעליונ' וחד בתחתונה וכל אימת דהוה משיידיה נפלי מייא על תחתון ומזקי ליה וכו'. עד ר' אלעאי ואיתימא ר' חייא בר יוסף על התחתון לתקן ומסיק דסבר כר' יוסי. מיהו שלשה טפחים יש לו להרחיק דכל מידי דמתונתא קשי לכותלא. ותנן מרחיקין את הגפת וכו'. (פר' לא יחפו' דף י"ז) וה"ה לכל מילי דמתונתא כגון מים וחול כדאמר בגמר' דלא יחפור (דף י"ט) ותנא ליתני חול ולוקמ' במתונת' ומשני הא תנא ליה אמת המים אלמא דאמת המים ונברכת הכובסין ושיח ומערות דקתני ברישא גבי כותל טח דה"ה יש לו להרחיק מכותל בניין ותנא ברישא וה"ה בסיפא. ואפילו מים דלא קביעו יש להרחיק ג' טפחי' מדתנן נברכת. וכן משמע מדפריך מחרישה תיפוק ליה משום זרעים וכו'. אלמא כיון דצריכין מיא אע"ג דלא מיא תדירי יש להם להרחיק. וכ"ש נדון זה דקביעי טפי. וכן משמע בתר הכי ואת מימי רגלים מן הכותל ג' טפחים בשופכן אלמא דאפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן ואין לחלק משום דהתם שופכן בידיים. דהוּ גירי דיליה. דהא ליתא. דאפילו ממילא גזרו להרחיק כדאמרינן גבי מרחיקין את הסולם וכו'. (שם דף כ"ב) לימא מתניתי' דלא כר' יוסי ומשני אפי' תימא ר' יוסי. ומודי ר' יוסי בגירי דיליה. וזמנין בהדי דמנח ליה קפצה נמייה. הכא נמי זימנין שנסתם הצינור שנפלה בו מפולת עפר וצוררו' והוא מנק' אותו ונמצ' מקר' המים בידי' בכותל דהיינו גירי דילי ועוד דבלאו מים יש לו להרחיק ג' טפחי' חפיר' צינור מן הכותל דכל מרא ומר' דקא מחי' מרפי' ליה לארעאי וכבר הוכחתי דכי היכי דלא יחפור כותל אצל בורו ה"ה אצל כותל בניין. ועוד שצריך ג' טפחים משום החול והסיד שהצינור עשוי בהם...